

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Reproducitur argumentum ex defectu liber[t]atis ad speciem actus
opinatiui.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

Quod si quis conqueratur expositiones istas nostras opinionis probabilis non esse methodicas, & indigere altera vel alia expositione sui, ut quiescent intellectum, propterea que concludat eundem esse definitionem aliam Theologis hucusque inauditam. Reponam ego imprimis exemplum Philosophi, in commemorationis nuper duabus ejus definitionibus, in quarum altera exponit suum probabile relatè ad judicium commune, tum hominum, tum sapientum, & speciale sapientissimorum, sicut ego exponi relatè ad prudentem in altera verò exponit peritumque contingens, sicut ego exposui per motumque plerumque non fallens, & quod magis se habeat ad verum, quam ad fallum. Nec definiam suggerere monitum Philosophi, circa quod videri potest prima expositio D. Thom. lib. 2. eth. lect. 3. initio: Dicitur autem satis, inquit Philosophus, si declarabitur potius, atque subiecta materia postulari. Ipsum enim certum non est in omnibus simili modo rationibus flagitandum. Et paulò post: Amabile igitur de talibus, & ex talibus dicentes grosse, & figuratè verum ostendere. Ac demum: Disciplinati enim est in tantum certitudinem querere secundum unumquodque genus, in quantum rei natura recipit. Proximè enim videtur, & Mathematicum persuadentem accipere, & Rhetoricum demonstrationes experere. Deinde ea exceptatio solum videtur cadere posita ex expositionem, quæ recurrit ad virum prudentem. Reliquæ enim constant iusta forma cum suo genere, & differentia. Recurrit autem ad virum prudentem habet auctorem Aristotelem in rethor. lib. 2. eth. cap. 6. post med. ubi mediocritatem propriam virtutis exponit sic: Quæ quidem mediocritas ratione præfinita sit, atque ita ut prudens præfinita. Idem præfinitur, cap. 4. ante finem, exponendo sic iusta, & temperata, Res igitur iusta, & temperata dicuntur, cum fuerint tales, quales vir iustus, vel temperans egeret. Iustus verò vir, & temperans est, non qui hac agit, sed qui etiam ita agit, ut iustus, temperans solent. Ubi cogimur, ut videtur, recurrit similis nostro. Et quidem vir prudens uterque ad eadè conspicitur, & tot, tantique indicium multipliciter præclara, ut quod relatè ad illam manifestatur, ipsa videatur claritate clarescere. Abiit verò, ut quisquam propterea relatè ad seipsum, quatenus suo sibi iudicio plaudentem de prudentia, libere velit, an fundamentum sit grave, seu magis momenti. Quoniam ita sibi defert, ac credit, stulto deest, ac credit, ut vulgò dicitur. Haud minùs abutendum esset, ut dum fundamentum grave, seu magis momenti exponitur relatè ad prudentem, prudens vicissim discernetur ab imprudenti, non per alia indicia, & propterea ejus prædicata, sed per hoc ipsum, quod solet moveri fundamentis magis momenti. Sic enim incidere in circulum vitiosum, faciliè aliòquin vitabilem. Denique expositiones istæ meæ, ac definitiones sunt exis, quæ unanimi consensu recipiuntur ab omnibus Theologis, qui egerunt hucusque de ista questione in terminis propriis, ita ut nullus repta dissentiat, licet quamplures illorū egerint de ea diligentissimè. Est autem præsumptio non contemnere, & abicere definitiones communiter, ac unanimiter receptas, & est patitur periculum in rebus præsertim moralibus inducere novas, ac singulares definitiones. Quia definitiones paradoxæ inducunt conclusiones paradoxas, quas nemo nescit in materia morum esse valde periculosas; & quod est cumulus mali, inde idem resultat pertinacia, & incorrigibilitas in doctrina, quia desiturus manu-

ductione legitimæ definitionis, à qua dependet tota series reliquæ doctrinæ, necessariò redditur incorrigibilis. Quod quale sit inconveniens, quisvis spontè videt, & repræsentat bene Gerson, part. 2. lib. de reg. moral. sub titulo de superbia, & vana gloria: Pertinacia, ait, in opinionibus, & actibus propriis, per quam quis non est paratus corrigi, damnabilis, & vix sanabilis est præsumptio, & dum in rectoribus aliorum, aut apud religiosum est, cuncta turbat, & perdit.

PARS SECUNDA.

De Argumentis ex defectu libertatis opinandi, & Physicæ, & Moralis.

Reproducitur Argumentum ex defectu libertatis ad speciem actus opinativi.

ART. III. TRANSEO jam ad argumenta olim proposita adversus nostram sententiam, & planè digniora, quæ attentè considerentur. Quæ enim prosequuntur hucusque sumus, recte potius fuere, & equivocationes, quam argumenta. Duæ autem sunt difficultates ex antiquis, circa quas potissimum de aliquæ novo superaddita fuere ponderationes, quarum altera peritur ex defectu libertatis circa actus opinativos inæquales; altera eademque majoris longè momenti petitur ex periculo peccandi, seu agendi contra legem, cui subest operatio conformis opinioni minus probabili, simulque minus tutæ. Quia verò circa neutrum intelligi illa ex parte possunt, quæ de novo superaddita, & superaddenda sunt, quin simul oculis ea etiam subiciantur, quæ dederamus jam in nostra questione, oportebit, ut nos illa patienter repetamus. Repetemus autem data opera verbosius aliquanto, ac fusius, quoniam advertimus nonnullos, & quidem non ad modum paucos facilius adduci, ut multalegant, quam ut multum considerent, quæ paucis comprehensa sunt lineis; sicut sunt, quibus placeat magis longum iter, sed planum, quam breve, sed arduum; atque ab huiusmodi genii, & ingenii hominibus injecta nobis est tota ferè necessitas de utroque eo argumento rescribendi, cum si voluissent, attentius ea considerare, quæ scripsimus prius, advertere faciliè potuissent, quomodo inde iis etiam satisfieret, quibus denud perstrepunt.

ART. CIV. Ad argumentum, quod attinet ex defectu libertatis, præmittendum est, libertatem circa aliquem actum esse duplicem, aliam contradictionis, aliam contrarietatis. Libertas contradictionis, quæ & libertas exercitii dici solet, necnon libertas ad actum, & ad omissionem actus, est potestas eliciendi, seu inducendi actum aliquem conjuncta cum potestate omittendi, ac suspendendi eundem actum. Libertas contrarietatis, quæ & libertas specificationis, & libertas quoad speciem actus dici solet, necnon libertas ad utrumlibet ex actibus invicem oppositis, ut opponuntur amor, & odium, affirmatio, & negatio circa idem, est potestas eliciendi, seu inducendi actum aliquem conjuncta cum potestate

potestate eliciendi, seu inducendi actum oppositum id est, actum vel contradictorium, vel contrarium circa idem objectum eliciendi. Dico utrobique, seu inducendi, quia potestas immediata voluntatis respectu proprii actus dicitur potestas eliciendi, mediata verò potestas ejusdem voluntatis, tum respectu alicujus proprii sui actus, tum respectu alicujus actus intellectus, alteriusve potentie subordinatæ voluntati, dicitur potestas inducendi talem actum per imperium. Certum jam est apud omnes inesse nobis libertatem exercitii, & contradictionis respectu cujusvis actus opinativi. Et ratio est, quia opinio ex suo conceptu se habet ad verum, & falsum, atque motivum opinandi proponitur cum fallibilitate, & cum periculo aliquo falsitatis, quæ est summum malum intellectus. Nulla autem potentia rapitur cum omni moda necessitate, nisi à puro suo bono, & ubi est admixta aliqua ratio malitiæ, eo ipso est adjuncta remora, & causa sufficiens, ob quam suspendi ab actu suo possit. Certum similiter præterea est apud omnes inesse nobis libertatem specificationis, & contrarietatis respectu cujusvis actus opinativi saltem indirectæ, & mediatæ. Quia postquam voluntas utens prædicta modo libertate sua exercitii, & contradictionis, suspendit omnem actum tam affirmativum, quam negativum circa objectum propositum cum ratione dubitandi pro utraque parte, potest utique applicare intellectum considerandis, ac promovendis rationibus utriusque partis, prout sibi placuerit, eundemque simul cohibere, quo minus actu consideret, ac promoveat rationes partis oppositæ. Hoc autem prædicto citò fiet, ut pars præelecta, seu magis perplacens nanciscatur cum apparentiæ, & verisimilitudinis gradum, ac excessum, qui abundè sufficiat ad assentiendum eidem demum parti. Verum hic modus indirectæ, ac mediatæ libertatis non est proprius, ac specialis respectu opinabilium, sed demonstrabilibus quoque communis. Notum namque omnibus est per experientiam manifestam, advocati ab unoquoque intellectum pro libito, & quotieslibet, quominus consideret veritatem jam demonstratam, & rationes demonstrantes, quæ habentur sub prospectu, eandemque transferri ad considerandas, & omnibus modis promovendas rationes suas, & oppositum, atque hoc pacto unumquemque traduci pro libito à veritatibus, tum ex fide divina certis, tum evidentibus etiam jam agnitis, ut talibus, ad absurdissimos errores. Neque de hoc libertatis genere circa actus intellectus, sive certos, sive incertos, sive evidentes, sive obscuros, est ulla apud auctores controversia. Quapropter quicumque negata libertate specificationis, seu contrarietatis quoad actus scientificos, affirmant nihilominus eandem quoad actus opinativos, censendi eo ipso proculdubio sunt affirmare quoad actus opinativos libertatem specificationis immediatam, & formalem.

ART. CV. Quæstio itaque est de libertate ista immediata specificationis quoad actus opinativos. An videlicet voluntas possit imperio suo adigere, ac determinare intellectum, ut assentiatur utrilibet parti, prout ex aliis motivis propriis voluntatis eligere, ac impingere opinabundo ipsi placuerit, quoties adsunt, & habentur in prospectu rationes dubitandi pro utraque parte contradictionis, tametsi rationes unius partis sint efficaciores, & majoris momenti, quam rationes partis oppositæ? Sententiam affirmativam ejusmodi libertatis tenent communiter, qui nobiscum consentiunt quoad usum licitum opinionis

minus probabilis, & minus certa, ut necesse est, minime sic singulos seorsum quoad hoc punctum tenere. Solus P. Suarez placet hic verba referre, quæ non nemo illum tentavit in dubium revocare, quæ tract. 2. in 1. 2. disp. 10. sect. 10. ponat illas duas conclusiones: Dico tertio: Quando judicium rationis est evidens non pendet à voluntate in speciem actus. Dico quarto: Quando intellectus non habet evidentiam de objecto, circa quod opinatur, ea ratione, sub qua de eo opinatur. Ergo etiam sententia P. Suarez intellectus dispositus ad opinandum quocumque demum modo ad id dispositus sit, semper potest moveri à voluntate ad prædictum actum. Idem docet D. Thom. lib. 1. tit. 1. et 2. med. Ubi agens determinat de opinando, quæ veritas prædicta nostra controversia principalis, nempe de opinionibus practica, dicitur, sed quia operabilia sunt contingencia, non cogitur ad assentiendum huic, vel illi, sicut accidit demonstrativis, sed in potestate habet bonum, quæ assentiatur uni, vel alii parti contradictionis, sicut accidit in omnibus opinabilibus, & maxime circa operationes in quibus plurima attenduntur, secundum quod quolibet aliquid potest judicari bonum. Auger hanc sententiam exponit Aristoteles in 1. 2. de veritate: At si habitus ipsius aliquo modo sit oppositus causæ, erit & apparentia ipsi sibi quodammodo falsa. Quia videlicet imperium, seu motus voluntatis quoad opinandum evadit conforme in clausula habitus præexistens, & propria cuiusque libertate acquisiti prius, atque huic deinde imperio, seu motioni evadit necessario conformis apparentia, seu opinio hæc potius, quam opposita; itaque etiam immediatè, quod solum est proprium apparentium, & opinabilium; & non tantum mediè, ac per gyrum, quod in demonstrabilibus quoque fieri potest, ut dictum est. Negant nihilominus communiter eandem hanc libertatem specificationis quoad actus opinativos, qui nobis contradicunt quoad usum licitum opinionis minus probabilis, & minus certum, atque inter alios promoveant sententiam præcipuo conatu, & fusc P. Mercator in sua Basi. part. 2. ab art. 3. ad 8.

ART. CVI. Tria sunt præcipua hujus sententiæ negantis fundamenta, quibus ejus auctoritates probantur, quando in re incerta ex defectu evidentie, vel nullæ in alterutram partem concurrunt rationes, vel æquales utrimque apparentes rationes, in ægutam partem posse intellectum inclinandum determinari, sive ex se, sive ex impetu voluntatis; quando verò rationes, seu probationes qualescumque sunt efficaciores, majoresque, monent per unam partem, quam pro parte opposita, tunc intellectum necessariò, ex imperio voluntatis, vel suspensum omnino sicut prius, vel ei parti assentiatur, pro qua militant probationes meliores; idque exponitur, nonnulli etiam probant exemplo bilancis, quæ licet in medio, sive in fine utrimque æqualia pondere, ut neutram partem ullum pondus gravet, ut verò in pondere inæqualia, ruit necessariò in eam partem, ad quam trahit majus pondus. Primum fundamentum sumitur ex auctoritate Aristotelis de anima, lib. 3. de anima, text. 133. Licet fingere pro libito quicquid volumus; opinari autem in nobis non est. Sæpius enim est verum, aut falsum dicere. Ubi pendetur primum negativa universalis, opinari nolo non est. Effer autem in nobis, si liberum nobis esset assenti

liber parti prohibito; sicut eligere media est in nobis iuxta veritatem, & juxta frequentem phrasim Philosophi, lib. 3. eth. cap. 1. 2. & 5. & alibi, non alia perfectio de causa, quia medium propositum prosequimur, aut rei citius pro libito. Ponderatur tunc causalis, necesse enim est, quae esset insufficientis, nil quae conferret ad intentum, nisi supponeret tantquam certum, ac indubitatum, neque verum esse posse, neque falsum, quin adfuerit ratio, vi cuius determinetur, & quasi alligetur intellectus ad alterum ex illis determinat. Hoc enim sublato opus potius verificaretur; nempe liberum est verum, aut falsum dicere.

Exponitur testimonium Philosophi de necessitate opinantis.

ART. CVII. **V**T appareat nil adversariis prodest hoc testimonium, confestim illud est cum alio simili ejusdem Philosophi testimonio in eodem opere de anima lib. 1. text. 60. ubi sic habet: Idcirco intelligere quidem est in ipso, non sentire; sentire autem non est in ipso. Necessarium est adesse sensibile. Ex quibus profecto verbis remanens intulerit, vel intelligere nostrum nulla prorsus necessitate esse restrictum, vel nullum prorsus intellectum libera electioni quoad ipsum sentire; cum sit manifestum, non esse liberum nobis ea etiam, quando voluerimus, intelligere, quia nullo modo sensu percipimus prius, nilque in intellectu esse posse, quod non fuerit prius in sensu; esse verò liberum nobis, album videre, vel nigrum, & tangere molle, vel durum, cum utrumque simul adfuerit. Quapropter solum subintelligitur discrimen libertatis quoad intelligere, & defectus libertatis quoad sentire, quantum sufficit ad concludendam, quae solam intendebatur, distinctionem intellectus à sensu, & quantum evincunt rationes utrobique adhibita; quatenus, ut vulgo dicitur, sensus dictorum recte colligitur ex rationibus dicendi, idque maxime in articulo iuste, ut in Aristotele. Sufficit autem ad concludendam distinctionem inter intellectum, & sensum quatenusque specialis libertas quoad intelligendum, quae eadem non detur quoad sentiendum. Concludunt verò specialem aliquam libertatem quoad intelligendum, ejusdemque libertatis defectum quoad sentiendum rationes pro utraque ea parte propositae à Philosopho. Quia videlicet universalis, quae sunt objectum intellectus, insunt quodammodo in anima, ex quo semel praehabita fuere illorum species, ideoque intelligi quando libet, & quatenuslibet possunt, siue adfuerint secundum se, siue absint objecta illa, ex quibus primitus emana verant species desiderantes ad eorumdem universalium abstractionem. At sensibilia sunt extra animam, nec illis semotis manent amplius eorum species intentionales, ac proinde sentiri eodem modo minime possunt prohibito, nisi adfuerit physicè quoties sentienda sunt. Sicut ergo hac ratione nil obstat superest nihilominus in nobis aliqua libertas quoad sensibilia, actusque sentiendi, ita etiam respectu opinabilium, & opinionum potest in nobis superesse aliqua libertas, nil obstat testimonio Philosophi nobis obiecto, quatenus ratione, & scopo.

ART. CVIII. Scopus nimirum in illo loco est statuere distinctionem inter opinionem, & phantasia, seu imaginationem, sicut in loco priori inter intellectum & sensum. Ratio in hunc scopum est,

sicut in priorem, ex amplitudine libertatis ad imaginandum, & ex restrictione libertatis ejusdem ad opinandum. Imaginamur enim, quae, & quando, & qualiter placet, siue vera, siue falsa ea sint, ac appareant, id est, siue adfuerit aliqua, siue nulla prorsus adfuerit ratio, aut veritatis, aut falsitatis. Opinari autem nequaquam possumus, quin dicamus verum esse, aut falsum, affirmemus, aut negemus, quod opinamur: Ubi supponitur tantquam per se, aut per experientiam manifestam omnibus notum, ac indubitatum, nos nec verum aliquid esse, nec falsum enunciare, seu nec affirmare, nec negare quidquam posse, quin adfuerit ratio aliqua sic enunciandi; atque rationem talem non semper nobis adesse pro libito pro qualibet indiscriminatum conjunctione rerum, aut disjunctione. Unde liberum est imaginari montem aureum, hominem volentem, ipsum imaginantem jam mortuum, & similia; eadem autem affirmare non est liberum; sed si opinari circa ea libeat, necesse erit illa negare, quia ratio negandi praestit est, affirmandi, verò nulla est, idemque dicitur de negabilibus, & minime affirmabilibus eodem modo. Convincit itaque manifestè intentum ratio Philosophi iis solis admissis, quae sunt certa, ac indubitata apud omnes de amplitudine libertatis ad imaginandum, & de restrictione libertatis ejusdem ad enunciandum, seu opinandum. Quapropter sicut inaniter inde inferretur ulterius libertatem imaginandi nullam omnino pati restrictionem, atque adeo nos ea etiam imaginari pro libito posse; quorum nullas unquam species praehabuerimus per sensum externum; ita non minus inaniter inferretur defectum libertatis quoad opinandum esse talem, ut cum nulla eatenus libertate compatibilis sit, proindeque liberum nobis nunquam esse posse opinari pro libito utramlibet partem contradictionis, tamen si adfuerint simulationes sufficientes pro utralibet parte contradictionis, seu tam ad affirmandum, quam ad negandum. Perinde namque non dicit hoc secundum Philosophum, atque non dicit illud primum; & perinde certum est neutrum esse necessarium ad scopum ejus, ut patet ex dictis. Ac demum qualis debeat esse ratio, quae supponitur esse necessaria, tam ad dicendum verum, quam ad dicendum falsum esse aliquid, seu tam ad affirmandum quam ad negandum; an scilicet debeat esse praevalens exte, & efficacior, quam ratio partis oppositae, an illi aequalis, an evidens, & certificativa, an probabilis, & incerta; nec determinatur ibi à Philosopho, nec insinuat. Verum neque determinari, aut insinuari id ibi aut poterat, aut expediebat. Quia licet interpretes posuerint verbum, opinari; certum tamen est Philosophum ibi agere de enunciare, & existimare in genere, prout abstrahit ab existimatione, & enunciatione certa, & incerta; per se, & per aliud nota; prudenti, & stulta, ut patet intuitu contextum praecedentem, & maxime eum, qui subsequitur immediatè. Quia post rationem alteram distinctionis ejusdem inter phantasia, & enunciationem, seu existimationem, subdit sic: Sunt porro & ipsius existimationis differentia, scientia, & opinio, & prudentia, & quae his contraria sunt, de quorum differentia, alia sit disputatio. Patet autem agendo de genere complectente sub se differentias usque adeo inter se dissidentes, & indigas rationum aequè invicem diversarum, non potuisse, certe non debuisse determinari, vel etiam insinuari qualiter hanc potius, quam illam rationis requisita ad enunciandum, ac existimandum. Subinducunt igitur de

su